

VR Teknolojisiyle Din Eğitimi

Sanal gerçeklik teknolojileriyle din eğitimi mümkün mü? Doç. Dr. Rıdvan Demir cevapladı.

16 Şubat 2022

<https://www.islamvemedya.com/vr-teknolojisiyle-din-egitimi/929/>

Metaverse'ü tecrübe etmenin en önemli yolu sanal gerçeklik teknolojileri. Bu nedenle, yeni mecraya girişin anahtarı olduğu düşünülüyor. Metaverse, yeni bir eğitim modeli/yöntemini de ortaya çıkarabilir.

Peki Metaverse İslam'a açıldığında, sanal gerçeklik (VR) teknolojileriyle din eğitimi de mümkün olur mu? VR gözlükle kutsal mekanların ziyaret edilmesi, ibadetlerin yerine getirildiği şekilde algılanabilir mi? Doç. Dr. Rıdvan Demir cevapladı.

İslamvemedya.com: “Sanal Gerçeklik” (Virtual Reality) kavramı ne anlama geliyor? Kısaca fiziki dünyanın sanallaştırılması diyebilir miyiz?

*Rıdvan Demir**: Öncelikle son zamanlarda gündemde olan bu konuda bize söz hakkı tanıdığınız için teşekkür ederim. “Sanal Gerçeklik” kısaca VR olarak bilinen (Virtual Reality) kavramının birçok bilim adamı tarafından yapılmış farklı tanımları var. Ancak herkes tarafından üzerinde tam anlamıyla ittifak edilen bir tanımı henüz oluşmadı. Var olan tanımları özetleyecek olursak “Kullanıcıların vücutlarına giydiği veya farklı cihazların içerisine girdiği görüntüleme donanımlarıyla, bilgisayar tarafından oluşturulan yapay bir dünyada gerçek hayata yakın deneyimler yaşayabilme amacıyla diğer nesnelere etkileşim içerisinde bulunduğu ve kullanıcılarda o ortamda bulunma hissi yaratan üç boyutlu bir benzetim ortamı” olarak ifade edebiliriz. Bu anlamda sanal gerçekliğe fiziki dünyanın sanallaştırılması demek yanlış olmaz.

İslamvemedya.com: Görüntüleme donanımlarından sanal gerçeklik (VR) gözlükleri Metaverse ’ün temel araçlardan biri.

Rıdvan Demir: Evet, sanal gerçeklik uygulamaları sayesinde bireyler var oldukları ortamın haricinde farklı tecrübeler yaşayabiliyor. Şu sıralar “metaverse” Türkçe tabiriyle **sanal evren** denilen bir ortam ile karşı karşıyayız. Bu kavram sanal ve artırılmış gerçeklik teknolojilerinin daha ileri düzeyde kullanılması sonucu ortaya çıkan bir teknolojik yenilik. Bunun sağladığı olanaklar ile sanal hac gibi ibadetlerinin yapılabileceği gibi söylemler epey tartışmaya yol açtı.

“VR gözlükle din eğitimi, öğrenciler için daha ilgi çekici geliyor”

İslamvmedya.com: VR gözlükle ‘dini tecrübe’... Henüz dini alanda yaygın bir kullanımı olmasa da, önümüzdeki süreçte karşımıza çıkacak gibi görünüyor. Sizin de bir çalışmanız var. Ne dersiniz, gözlem ve çalışmalarınıza göre VR gözlüklerin din eğitiminde kullanılması mümkün mü?

Rıdvan Demir: Bu soruya cevap vermek için çalışmamızdan kısaca bahsetmek yararlı olur. Biz, “Sanal Gerçeklik Gözlüğüne Dayalı Din Öğretimine Yönelik Öğretmen Adaylarının Tutumu”nu ele aldık. Bu çalışmada eğitim fakültesi son sınıf öğrencilerinin tutum ve görüşlerini inceledik. Aslında burada bir ibadetin yapılması vb. değil öğrencilerin sınıfça gidilmesi zor olan dini mekânları bu vasıta ile tecrübe etmelerini sağlamaya çalıştık.

Bir mekânı örneğin Kâbe’yi söz ile anlatmak kişinin zihin dünyasında ve onu öğrenmesinde farklı etkiye sahipken aynı durumu onun fotoğrafını veya videosunu göstererek anlatmak daha farklı sonuçlar çıkarabiliyor. Söz konusu sanal gerçeklik olunca bu durum daha ileri bir boyuta taşınıyor. Zira kişi 2 boyutlu bir resme bakmaktan öte kendisinin de içerisinde olduğunu hissettiği bir ortamı tecrübe ediyor.

Bizim bu uygulamamızda takılan gözlükler vasıtasıyla öğrenciler 360 derece etraflarını görebildiler. Uygulamaların bazılarının ses de içermesi birden çok duyu organını işe kattığı için öğrencilerimizin öğrenmelerini artırdı.

Öğrencilerin aktardığı yorumları sizinle paylaşmak istiyorum. Örneğin bir öğrencimiz düşüncelerini şöyle açıkladı:

“Sanal gerçeklik teknolojisinin ortamı, o ortamı 2 boyutta (sadece fotoğrafta) görmekten çok daha güzel bir duygu uyandırıyor. Yapıları gerçek konum ve boyutlarında görmek, sanki oradaymış gibi hissetmek, öğrenmeyi daha kalıcı hale getirip öğrenciye verilen değeri yükseltiyor.”

Bir diğer öğrencimiz ise şunları söyledi:

“Sanal gerçeklik uygulamaları Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde yaşayarak öğrenmemize fayda sağlayan bir uygulama oldu. Dersi monotonluktan kurtararak eğlenceli ve aktif bir ders olmasına olanak sağladı. Adını duyduğumuz fakat görmediğimiz kutsal yerler hakkında birçok şeyi görerek öğrenmenize vesile oldu. Sanal gerçeklik uygulamalarının bir bilginin öğretimi ve kalıcılığı açısından çok faydalı olduğunu düşünüyorum.”

Dolayısıyla bu düşüncelerden hareketle, VR gözlükle din eğitiminin öğrencilerin hoşuna gittiğini ve dersi daha ilgi çekici hale getirdiğini ifade edebiliriz.

Burada daha ileri düzey sanal gerçeklik ortamlarında giyilen özel bir takım giysi veya donanımlar ile bu gerçeklik hissini daha da ileri boyuta taşıyabildiğini de hatırlatmak isterim.

Kutsal mekanları VR gözlükle ziyaret, gerçeklik algısını nasıl etkiliyor?

İslamvamedya.com: Çalışmanızın sonuçlarından biraz daha söz eder misiniz? VR gözlükle din eğitimine nasıl bakılıyor? Deneyimlerden nasıl sonuç çıkarıyorsunuz?

Rıdvan Demir: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi dersi kapsamında, sanal gerçeklik gözlüğü sayesinde üç boyutlu olarak ziyaret edilen kutsal mekânlar; araştırmaya katılan öğrencilere gerçekte var olmayan bir deneyimi sanki gerçekmiş gibi algılamalarını sağladı. Öğrencilerin bu derse yönelik olumlu tutumlar sergilediğini gözlemledik. Derse ilgilerinin arttığını, daha motive olduklarını, dersi daha keyifli bulduklarını ifade edebiliriz. Onların görüşlerinden birkaç tanesini söyleyecek olursak;

“Bu uygulama bence Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde kesinlikle kullanılmalıdır. Çünkü bu dersi sadece konuşarak işlememiz soyut bir gerçeklikten bahsedildiği için sıkıntılı bir durum. Bu yüzden derslerde anlattığımız dini yerleri öğrencilerin sanki oraya gitmiş gibi bizzat kendi gözleriyle görmeleri, dinledikleri bilgiyi daha iyi idrak etmeleri için önemli bir ders aracı olduğunu düşünüyorum.

Bir başka öğrencimiz ise şu değerlendirmede bulundu.

“Sanal gerçeklik gözlüğünün tam olarak yaşadığımız çağ olan teknoloji çağına uygun bir ders materyali olduğunu düşünüyorum. Teknoloji ile büyüyen yeni nesillerin fazlasıyla ilgisini çekeceğini ve derse olan meraklarının artacağını düşünüyorum. Sanal gerçeklik teknolojisi yardımıyla Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini öğrencilerin daha çok seveceğini, dinimizi ve kültürümüzü böylelikle yaşatmaya daha hevesli olacaklarını düşünüyorum.”

“Kâbe’yi tavaf etmiş gibi hissettim.”

İslamvamedya.com: Genellikle olumlu değerlendirmeler. Sanal gerçeklik gözlükleriyle Mescid-i Haram, Mescid-i Nebevî veya Mescid-i Aksa’ya, yani dini mekânları “ziyaret etmenin” nasıl etkileri olabilir?

Rıdvan Demir: Tabi burada bu kutsal mekânları ziyaret etmenin etkililiği noktasında kişilerin dini tecrübe ve dini duygu yoğunluğunun etkili olduğunu göz ardı edemeyiz. Örneğin bu konuda bir öğrencimiz dini duyguyu yoğunluğu açısından etkilenmiş olsa gerek; “Benim için inanılmaz bir duyguydu. Kâbe’yi tavaf etmiş gibi hissettim. O kadar çok etkilendim ki

ağladım. Allah herkese nasip etsin.” şeklinde dikkat çekici bir ifadede bulunmuştur. Bir diğeri ise “Canlı şekilde oradaymışız hissiyatı içerisindeydik, heyecan verici bir uygulamaydı” diyerek bu durumu dile getirmiştir. Dolayısıyla öğrenciler ortamın bizzat içinde bulunmuş gibi bir hisse kapıldıklarını, bu durumdan da çok etkilendiklerini ifade etmişlerdir ki bizim uygulamamız sadece gözlük düzeyinde görsel ve işitsel öğeleri barındırıyordu. Yani daha ileri boyutta bir teknoloji kullanmadık. Sonuç olarak sanal gerçeklik, temelde ne kadar yapay gerçeklik olarak dursa da görevleri ve etkileri ile var olan bir ortam olduğundan kişileri etkileyebilmektedir.

“VR gözlükle bir ibadetin farziyeti yerine gelmez”

İslamvamedya.com: Peki, dini mekânların VR ile “ziyareti”, en azından fikir bazında olumsuz sonuçlar doğurabilir mi? Söz gelimi, gerçek bir ziyaret yapıldığı, dini vecibenin yerine getirildiği zannedilebilir mi?

Rıdvan Demir: Bizim insanımız dinin duygu tarafını biraz daha yoğun yaşıyor bana göre. İmkânı olmasa da kutsal mekânlara gitme arzusu bulunan veya gittikten sonra tekrar gitme isteği duyan birçok insan var. Diğer yandan bu uygulamaların kullanılmasının öncelikle ibadetin farziyetini yerine getirmeyeceğinin bilinmesi gerekir.

Yani dini bir mekânın sanal gerçeklikle gezilmesi öğretim için güzel bir uygulama olmakla birlikte dini bir vecibenin yerine getirilmesi gerçekliğinin yerini tutamaz. Bu yönüyle bunun idrakinde olmamız gerekiyor. Diğer yandan hacca gitmek isteyip sırası çıkmayan veya başka engeller, nedenler ile gidemeyen insanlar da az değil. Bu kişiler gidemeseler de o güzel mekânların hasretini çekiyor ve bu kutsal yerleri merak ediyor.

Gelişen teknoloji ile bu alandaki boşlukların bazı girişimciler tarafından doldurulmaya çalışıldığını da görüyoruz. Örneğin Kâbe gözlük adı altında internette satışa sunulan setler var. Bu tür ticari kaygılar güden uygulamalar ile kutsal mekânlara gitmek, görmek isteyenlere sesli anlatımlar da dâhil edilerek olanak sağlanmaktadır. Bu uygulamaları kullanan kişilerin dini vecibenin yerine getirdiklerini düşüneceklerini sanmıyorum. Diyanet İşleri Başkanlığı vb. dini kurumlar böyle bir uygulama geliştirip insanların hizmetine ücretsiz sunabilir.

İslamvamedya.com: Teşekkür ederiz, eklemek istediğiniz başka değerlendirmeniz var mı?

Rıdvan Demir: Son olarak ülkemizde din öğretiminde kullanılabilecek sanal gerçeklik uygulamalarının yetersiz olduğunu bu konuda 3D mekânlar adlı uygulama haricinde çok fazla uygulamanın bulunmadığını belirtmek istiyorum. Bu konuda diğer ülkelerde daha çok çalışmanın olduğuna şahit olmaktadır.

*Doç. Dr., Hatay MKÜ İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Din Eğitimi Ana-
bilim Dalı Öğretim Üyesi